

DOI 10.36074/logos-03.03.2023.41

ПОЕЗІЯ Т. Г. ШЕВЧЕНКА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

ORCID ID: 0000-0003-0623-1718

Синьок Віра Андріївна

заслужена артистка України, доцент кафедри хореографії
Факультет музичного мистецтва і хореографії
Київський університет імені Бориса Грінченка

ORCID ID: 0000-0003-4202-4222

Калієвський Костянтин Васильович

викладач кафедри хореографії Факультету музичного мистецтва і хореографії
Київський університет імені Бориса Грінченка

аспірант кафедри режисури та хореографії факультету культури і мистецтв
Львівський національний університет імені Івана Франка

УКРАЇНА

Сьогодні актуальним залишається питання національного розуміння поезії Т. Г. Шевченка через призму хореографічного мистецтва. Художні образи, створені поетом, стають благодатним підґрунтям для митців хореографічного жанру. В умовах відродження національної культури постає потреба звернутися до поетичного досвіду поета, доторкнутися до глибинних духовних скрижалей творчого спадку митця.

Поезія Т. Г. Шевченка стає наріжними каменем для національної хореографічної культури, яка спонукала хореографів і балетмейстерів створювати хореографічні твори, глибоко просякнуті національною думкою та історичною пам'яттю.

До образів Шевченківської поезії звернулись композитори К. Данькевич, В. Гомоляк та В. Кирейко, створивши музику до балетів «Лілея», «Оксана», «Відьма». Всі ці балети пройшли складний шлях перетворення літературного твору в музично-хореографічний, ставши українською балетною класикою та неповторним обличчям української балетної творчості.

Художні твори Т. Г. Шевченка наповнені істиною національного буття, сповнені «поезією пізнання». За словами М. Костомарова: «Я побачив, що муза Шевченка роздирає завісу народного життя. І страшно, і солодко, і боляче, я чарівно було заглянути туди» [1]. Мегаобрази українських жінок у творчості автора утворені низкою суто українських образів, просякнутих тугою й турботою, які характеризують емоційні роздуми ліричних героїнь над своєю тяжкою долею, відкриваючи національні проблеми буття.

Вся поезія Тараса Шевченка є проявом потужної націотворчої сили мистецтва слова, найвищим творчим здобутком ліричних героїнь з осягненням національної сутності. Серцевиною усього аспекту є саме національна мова, яка є «помешканням», «хранителем» саме національної спадщини та її «світу». Г. Гадамер стверджував, що «у реальному вимірі батьківщина – це передусім мовна батьківщина». Саме «в рідній мові струменить уся близькість до свого, у ній – звичаї, традиції й знайомий світ. Рідна мова вирішує для кожного елемент зв'язку зі споконвічною батьківщиною» [2].

«Поетична» чи «художня» мова відтворює справжні образи, створюючи національне мистецтво. Зразком літературної мови є роздуми Т. Шевченка:

«Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос – більш нічого.
А серце б'ється – ожива,
Як їх почує!.. Знать од Бога
І голос той, і ті слова
Ідуть між люди!..» [3].

Глибокі художні образи Кобзаря відкривають українського генія по-новому, оголюючи багатогранну чутливу душу поета. Одним із найкращих творів, присвячених жіночим образам, є балада «Лілея», в основу якої покладено казкове перетворення дівчини на квітку лілею – символ ніжності, краси та джерельної чистоти. Саме цей твір став основою для написання балету композитором К. Данькевичем, прем'єра якого відбулась 26 серпня 1940 року в Києві. Над створенням балету працював сценарист В. Чаговцев, який поклав збірний образ всіх Шевченківських героїнь в образ головної героїні Лілеї. Зміст сценарної основи ґрунтувався на творах Кобзаря: «Марина», «Княжна», «Причинна», «Відьма», «Сліпий», «Русалка» та інші.

Перша постановку «Лілеї» здійснила Г. Березова, вдало поєднавши класичний танець з народним, що збагатило його і дало неповторний національний колорит. Жіночі образи на балетній сцені створюють потаємний світ чуттєвого духовного імпульсу справжньої української душі, розкриваючи її унікальні ексклюзивні чесноти.

Балет «Лілея» починається картиною купальського гуляння молоді, створюючи атмосферу національного традиційного свята. Дівчата та хлопці влаштовують перед святковою «Мареною» танцювальні суперечки, які перериваються витонченим жіночим хороводом. Балетмейстер підняла артисток балету на пуанти, чим додала легкості та ліризму хороводу. Українські вихиласники, мотузочки, припадання набули нового звучання, перетворивши класичний танець на справжній український балет, забарвлений національним строкатим колоритом.

За словами М. Загайкевич «...ще одна важлива тенденція, яка вплинула на формування національного обличчя балету, – це фольклоризація виражальних засобів, щедre введення в музику і хореографію народних елементів» [4]. Переконливий образ української жінки, сповнений драматизму та емоційного напруження створила заслужена артистка України В. Котляр в хореографічній композиції П. П. Вірського «Про що верба плаче». Правда цього образу ґрунтується на правді Шевченківського слова, що здатне розчинити гіркоту сумнівів, донісши дійсність справжнього життя.

Трилогія української письменниці Антонії Цвід відкриває таємничу завісу незнаного до цього часу поета, розкриває його внутрішній духовний світ через призму стосунків з жінками-натхненницями його літературних та художніх шедеврів. Знайдено поетичне джерело художніх образів поета – це тема найпотаємнішого, найпроникливішого світлого кохання до омріяної дружини, якою для нього була Україна.

Хореографічна постановка «Туга за Україною» відтворила Шевченківські образи та символи, які авторка Л. Андросчук створила засобами сучасного хореографічного мистецтва. За її словами «... творчість великого Тараса – це філософія людської свободи, любові до рідного краю і складної долі України-Жінки, яка є архетипом національної культури» [5].

Висновки. Отже, осмислення спадку Великого Кобзаря вимагає глибокого вивчення та осягнення, щоби оцінити масштабний вплив його генія на всі сфери

мистецтва, зокрема хореографічного. Природньо, що український балетний театр взяв до свого репертуару балет «Лілея», створений за мотивами поезії Тараса Шевченка («Княжна», «Лілея», «Відьма» та інші), тому що саме через призму хореографічного мистецтва жіночі образи розкривають душу українського генія по-новому, ще раз засвідчуючи багатогранність і різноплановість його особистості. Образ жінки – образ України, жертвний, героїчний, який закликає до захисту рідної землі від ворожих зазіхань, наголошує на боротьбі за долю та незалежність.

Список використаних джерел:

- [1] Костомаров М. (1982) *Спогад про двох малярів. Спогади про тараса Шевченка*. Київ: «Дніпро».
- [2] Гадамер Г. (2001) *Батьківщина і мова*. (с. 188–194) Київ: Юніверс.
- [3] Тарас Шевченко (2003) *Зібрання творів к шести томах*. (Т. 2: Поезія 1847–1861) Київ: Наукова думка.
- [4] Загайкевич М. (2013) Балетна Шевченкіана. *Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії*, (13), 100–103.
- [5] Андрощук Л. (2017) Хореографічне відтворення образу України (з досвіду роботи з творчим студентським колективом). *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*, (1), 3–12.